

УДК 358.4:343.326(043.2)

Мороз М.В., студентка,
Навчально-науковий юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Малярчук Н.В., к.ю.н., доцент

ТЕРОРИЗМ НА ПОВІТРЯНОМУ СУДНІ

Систему основних міжнародно-правових актів у сфері захисту цивільної авіації становлять: Токійська конвенція 1963 року, яка вимагає, щоб договірні держави заарештовували порушників і повертали контроль над повітряним судном законному командиру [4], Гаазька конвенція 1979 року оголошує, що злочином є дії будь-якої особи на борту повітряного судна, яка незаконно, шляхом насильства або погрози застосування насильства, чи шляхом будь-якої іншої форми залякування, захоплює це повітряне судно, або здійснює над ним контроль і намагається вчинити будь-яку таку дію [2], Монреальська конвенція 1971 року, яка включає в себе положення про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, обслуговуючих міжнародну цивільну авіацію, що стосується актів авіаційного тероризму, таких, як вибухи на борту повітряного судна, оголошує злочином дії особи, яка вчиняє акт насильства щодо особи, що перебуває на борту повітряного судна, якщо такий акт може загрожувати безпеці цього судна [3]. Україна є учасницею усіх вище зазначених конвенцій, а також, законодавством України передбачена кримінальна відповідальність за скоєння терористичного акту, а саме ст.258 Кримінального кодексу України [1].

Тероризм (від лат. terror — «жах») — у широкому сенсі використання або загроза застосування насильства для досягнення політичної, релігійної або ідеологічної мети. Тероризм в своїх різних проявах становить серйозну загрозу безпеці багатьох країн та призводить до негативних політичних, економічних і соціальних наслідків. Він забирає життя багатьох людей та переважно мирних громадян. Слід зазначити, що одним із розповсюджених видів терористичного акту є вчинення цього виду злочину на повітряному судні. Відомо, що в період з 1940 до 1990 років було скоєно 1420 терактів проти літаків, 250 проти

аеропортів і 500 - проти офісів авіакомпаній. З 1960 до 1990 років жертвами таких терактів стали 2700 осіб.

Відповідною проблематикою займалися такі вчені: М.Я. Лазарєв, О.О. Половко, М.П. Требін, В. Бушанський, О.М. Бардін, А.М. Деменко, О.М. Максимов, О.П. Дзьобань, Б.Д. Леонов та ін.

Причини тероризму криються у політичній нестабільності, кризових явищах в економічній та соціальній сферах держави, у загостренні етнічних, релігійних, національних та інших конфліктів. Особливу увагу слід звернути на те, що захоплення літака це загроза не лише усім присутнім на його борту, а також людям та об'єктам, що знаходяться на землі.

Якщо є достовірна інформація про можливе використання повітряного судна для вчинення терористичного акту і при цьому були вичерпані всі засоби щодо примушення його до посадки та існує реальна небезпека загибелі людей чи настання екологічної катастрофи, збройним силам деяких держав, в тому числі і України, надано право застосовувати зброю і бойову техніку для припинення польоту такого повітряного судна шляхом його знищення [5].

Існують дискусії: чи можна взагалі збивати літаки з пасажирами на борту, захоплені терористами, якщо вони не сприймають сигнали попередження (з командних пунктів або з винищувачів, що їх супроводжують) і, якщо їх неможливо примусити до посадки [6, с. 5]. З одної сторони, чи можна жертвувати життям ні в чому не винних людей у випадку гіпотетичної загрози життю інших людей? З іншої сторони – відмова від силових операцій може призвести до екологічної катастрофи чи знищенню цілих міст. Зрозуміло, що ті чи інші заходи антитерористичної безпеки, в деяких випадках, допускають людські жертви.

Аналізуючи джерела стосовно вчинення терористичних актів можемо з впевненістю казати, що їх попередження значно ефективніше процесу їх припинення, засобами протиповітряної оборони, що завжди тягне за собою значні людські жертви, фінансові та матеріальні втрати. В системі боротьби з повітряним тероризмом слід зосереджувати основну увагу на приміщенні аеропорту та повітряних об'єктах, які ще знаходяться на землі. Система авіаційної безпеки у всьому світі в першу чергу орієнтована на те, щоб не допустити проникнення на борт літака підозрілих осіб, зброї і вибухових речовин. Безпека аеропортів – це основа попередження повітряного тероризму.

Світовий досвід свідчить, що основні заходи безпеки мають виконуватися на землі, ще до посадки пасажирів в літак.

Серйозною проблемою безпеки пасажирів є їх охорона під час польоту. З метою забезпечення ефективної протидії незаконним актам втручання в діяльність цивільної авіації у повітрі здійснюється ряд технічних і організаційних заходів, зокрема:

- ізоляція пілотських кабін від пасажирських салонів, які надійно замикаються броньованими вхідними дверима і куленепробивними перегородками;

- установка на борту повітряних суден спеціальних сигналізаційних та переговорних пристроїв;

- озброєння членів екіпажу на час польоту особистою зброєю і спеціальними засобами знешкодження терористів;

- навчання льотного складу діям по припиненню злочинних актів у польоті і запобіганню викрадення повітряного судна за кордон [6, с. 8].

Таким чином, враховуючи усе вищезазначене можна зробити висновок, що лише попереджаючи терористичні акти можна уникнути людських жертв та матеріальних втрат. Посилення силової складової, не може принести успіху тому, що вона порушує права і свободи людини, призводить до тяжких втрат і викликає роздратування в суспільстві.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. станом на 16.04.2018 // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 49-50. – Ст. 113 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден від 16 грудня 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_167.

3. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації від 23 вересня 1971 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_165.

4. Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна від 14 вересня 1963 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_244.

5. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. №1012 // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1012-2016-%D0%BF>.

6. Краснов А.Б. Деякі підходи до проблеми протидії повітряному тероризму в США / А.Б. Краснов // Зарубіжний військовий огляд. –

2008. – C. 11.